

»Chiese, li Guardiani, Deputati ed
 »Officiali delle Confraternite, Com-
 »pagnie e Congregazioni laicali, ma
 »sederanno sopra un banco con po-
 »stergale senza bracci a lati e senza
 »alcun' uso de cuscini, come pure
 »senza gradini, e senza genuflessorii
 »d' avanti; qual banco dovrà cuoprirsi
 »di panno e non di seta, e sarà on-
 »ninamente situato fuori del Presbi-
 »terio, in quei casi, che assisteranno
 »alle Messe e Vesperi solenni; o che
 »nel Presbiterio si celebri dal Clero
 »alcuna funzione sacra, secondo li re-
 »plicati Decreti della Sacra Congre-
 »gazione de' Riti, particolarmente pel
 »Decreto generale emanato sotto li
 »13. Marzo 1688, sotto le pene es-
 »presse di sopra e comminate nei §§.
 »Se vi saranno etc. E di più ordi-
 »niamo etc. (che sono li XXII. XXIII.)
 »Monsignor Primicerio però sederà
 »dentro il Presbiterio al lato dell' Evan-
 »gelo in un banco coperto di panno
 »nel suo abito prelatizio, come s' è
 »delto al numero XXII. «

1. Jubet *Caeremoniale Episcoporum*
lib. 1. cap. 12. num. 23: „Scamnum
 oblongum coopertum aliquo tapete aut
 panno aptari a latere Epistolae, in quo
 sedeat Sacerdos celebrans cum Diacono
 et Subdiacono“, cohaerenter ad hanc
Caeremonialis regulam *S. R. Congre-*
gatio die 15. Januarii 1611 in Peru-
sina edixit: „Sacerdotem, Diaconum
 et Subdiaconum solemniter celebrantes
 posse et debere sedere in banco dum
 cantatur *Gloria et Credo*, etiamsi sint
 Beneficiati vel Capellani, prout sedent
 Canonici, et servatur in omnibus Ec-
 clesiis Cathedralibus et Collegiatis. non
 obstante qualibet consuetudine.“ Unde
 juxta hoc Decretum *Catalanus* ad hunc
Caeremonialis locum et *Merati ad Ga-*
vantum in Rubrica Missalis part. 2.
tit. 2. num. 21. notant: „Numquam
 concedenda est sedes brachiata Cele-
 branti neque alia sedes Ministris, et

haec praxis omnium Basilicarum Urbis
 et omnium fere Cathedralium, ita ut
 Canonici Missam celebrantes, non so-
 lum coram Episcopo, nulla utantur
 sede, sed semper aliquo scamno ob-
 longo tapete vel panno cooperto, imo
 et etiam absente Episcopo in eodem
 scamno sedeant et quidem semper la-
 tere Epistolae.“ Idcirco carpunt *Hip-*
polytum a Portu, qui cap. 1. de Missa
solemni num. 4. §. ultra scamnum
solummodo adhibendum esse contendit
oblongum scamnum ad formam Caere-
monialis, si coram aliquo Cardinali
 vel proprio Episcopo sollemnis cele-
 bretur Missa: secus vero censet pa-
 rari posse tres sedes nobiliores, dum-
 modo sedes Celebrantis sit distincta et
 illae Ministrorum non sint brachiatae.
 Respuunt etiam opinionem *Bissi*, qui
tom. 2. litt. S. §. 2. putat, quoad
 scamnum vel sedem variam Ecclesia-
 rum esse servandam.

2. Nostra autem *Instructio* adhae-
 rens *Caeremoniali Episcoporum et*
laudato S. R. C. Decreto, expresse
 jubet: „il Celebrante non dovrà usare
 la sede camerale secondo il Decreto
 della Sagra Congregazione de' Riti, ma
 un banco, che neppure abbia braccia
 con il postergale di panno rosso, o
 d' altro colore decente.“ Quamquam
 haec lex, si una spectetur *Instructio*,
 sit ordinata tantummodo pro Ecclesiis
 Urbis occasione Orationis quadraginta
 horarum, universalis tamen censenda
 est, quia a *Caeremoniali Episcoporum*
 indicta et a successivis *S. R. C. De-*
cretis confirmata. Praeter illud, quod
 jam protulimus, alia prostant, quae
 rem magis declarant. Excitato dubio:
 „Num in Cathedrali Turritana Canoni-
 cis celebrantibus permittenda sit sedes
 cum postergali, qua utebantur prius-
 quam acceptarent Librum caeremonia-
 lem vel potius eodem utendum esset
 scamno a latere Epistolae?“ Sacra
 Congregatio respondit: „Formam Libri

caeremonialis introducti et acceptati
 in dicta Ecclesia Turritana servandam
 esse.“ *Die 19. Maji 1614.* Similiter
in Reginati. in Calabria die 31. Julii
1665 eadem S. Congregatio declara-
 vit: „Tam Celebrantem quam Assi-
 stentes in festivitibus Sanctorum Ti-
 tularium in Vesperis et Missa solenni
 sedere debere in scamno et non in
 sede coriacea.“ Et alia ut praeteream,
sub die 22. Novembris 1653 in Caje-
tana, instante Episcopo, quaesitum fuit:
 „An Canonicus Hebdomadarius, Fratres
 Ordinis Praedicatorum et Ordinis Mino-
 rum de observantia S. Francisci cele-
 brantes, uti possent sede, an vero
 scamno cooperto aliquo tapete aut
 panno juxta praescriptum Caeremo-
 nialis?“ Sacra eadem Congregatio
 respondit: „In hoc servandam esse
 dispositionem Caeremonialis.“ Atque
 haec est regula tanto cum rigore ser-
 vanda, ut ad eam relaxandam nec
 prodest consuetudo, etiamsi invaluisset
 ante acceptationem Caeremonialis, ut
 in *Turritana* decretum vidimus. Vix
 ab eadem declinandum tantisper cen-
 suit eadem Sacra Congregatio favore
 Canonicorum et Dignitatum Cathedralis
 extra eam, et Abbatum tam in propria
 quam in aliena Ecclesia solemniter
 celebrantium ultra tres dies, in quibus
 Pontificalia agere indultum est, dum-
 modo tamen usus sedendi in sedibus
 camerilibus sit legitime praescriptus.
 Ita Sacra eadem Congregatio in *Ca-*
senaten. 19. Martii 1659.

3. Quae cum ita sint, consequitur,
 nedum in solemnibus Missis pro Ora-
 tione quadraginta horarum sedes ca-
 merales vetitas esse, verum etiam in
 aliis omnibus expositionibus et nun-
 quam adhibendas vel in Missis vel in
 Vesperis et Matutinis horis, quae in
 celebrioribus festivitibus solemniter
 cantantur, cum festivo apparatu a Sa-
 cerdote cum Ministris pluvialibus in-
 ditis. Nam *Instructio* hac in parte

sequitur legem universalem. Coer-
 cenda hinc esset Praesidum auctori-
 tate illorum licentia, qui in aliquibus
 Ecclesiis adhibere praesumunt sedem
 cameralem pro Celebrante cum sca-
 bellis pro Ministris. Scamno utendum
 omnino est cum postergali cooperto
 panno rubei vel alterius decentis co-
 loris. Hujusmodi vero tegumentum
 potest esse sericum et differre debet
 ab altero pro laicis posito extra Pres-
 byterium, tegendo panno serico, sed
 vilioris materiae.

4. Ex ea autem *Instructionis* sanc-
 ctione circa scamnum praeterea colli-
 gimus *Celebrantes juxta solitum se-*
dere posse ad Hymnum Angelicum et
Symbolum, etiam Sacramento ex-
posito. Oriri posset dubitandi ratio,
 quia *Caeremoniale Episcoporum lib. 1.*
cap. 12. num. 9. notat, quod cele-
 brante vel assistente Episcopo, dum
 existit SSnum. Sacramentum in Altari,
 debet Episcopus: *numquam sedere, sed*
stare sine Mitra; idem ergo potiori
 jure de aliis Episcopo inferioribus di-
 cendum videtur. Veruntamen non ibi
 sermo est de integra Missa celebrata
 coram Sacramento exposito, sed de
 Sacramento adhuc existente in Altari
Feria V. in Coena Domini, Feria VI.
in Parasceve in Missa, quae celebratur
 ante Processionem *in Festo Corporis*
Christi, et cum expositio fieri debet
 pro initio Orationis quadraginta hora-
 rum. In his namque non adest Sacra-
 mentum in Altari *ad Gloria et Credo*,
 quando Celebrantes sedere debent,
 quamobrem haec *Rubrica* nullatenus
 trahi potest ad illud firmandum, de
 quo est quaestio, quia *Instructio* ne-
 dum consulit modo servando in prima
 hac Missa pro expositione, verum et
 illam quoque comprehendit, quae ce-
 lebratur pro repositione.

5. Ad rem potius facit altera *Ca-*
eremonialis Rubrica lib. 2. cap. 33.
num. 33. ubi legitur: *conveniens esset,*

ut ob reverentiam tanti Sacramenti (scilicet in octiduo Sanctissimi Corporis Christi, ubi, eodem in throno patente, persolvuntur horae canonicae) „tam Episcopus quam Canonici et omnes praesentes et in Choro assistentes durante Officio starent capite detecto et nunquam sederent.“ Ubi tamen advertendum est, non a jure, sed a convenientia regulae rationem peti et merito quidem; nam ad extrinsecam disciplinam, quae non ubique eadem semper est, et variari nonnunquam potest, attentis locorum, temporum, personarum ac aliis id genus circumstantiis, non autem ad ritus cultusque substantiam pertinent, quas habemus, regulae quoad standum, sedendum, genuflectendum in Divina Psalmodia, Sacra Liturgia, publicis precibus, et ideo declarando et regulam moderando, subdit Caeremoniale: „Quodsi ob longitudinem Officii praestare non poterunt, non omittant saltem in signum reverentiae, detecto capite, existente Sanctissimo Sacramento super Altari, Divinis Officiis assistere.“ Ubi duo distinguuntur, scilicet *primum*, quod maxime decet stando divinas laudes coram eo persolvere; *secundum*, quod saltem neque bireto neque pileolo caput tegatur. *Primum* limitationem et moderationem admittit, ne qui assistunt nimis defatigantur; non item *alterum*. Praxis Patriarchalium et aliarum principalium Ecclesiarum Urbis declarat et firmat regulam *Caeremonialis*. Siquidem per Octiduum Festi Corporis Christi tam Matutinae quam Vespertinae horae persolvuntur, nec non Missa Conventualis celebratur solemniter coram exposito Sacramento et in stando ac in sedendo consuetus ordo servatur, omnes tamen detecto capite assistunt et in Missa aequae ac Vesperis caeremoniae illae adimplentur, quas exigit Sacramenti praesentia.

6. Agunt specialiter Rubricistae de

Missae solenni celebrata coram SSmo. Sacramento in Altari exposito, enumerant caeremonias, quae servandae in ea sunt ad differentiam aliarum solemnium Missarum, praecipue vero quoad genuflexiones et thurificationes; *haud tamen adnotant, quod Celebrans et Ministri Sacri stare debeant*, et non potius sedere, dum cantatur *Hymnus Angelicus et Symbolum*. Ita *Meratus ad Gavantus part. 2. tit. 14. num. 6. et sequen. de Ritu Missae solennis coram Sacramento. Bauldryus part. 4. cap. 16. art. 6. num. 1.* de Vesperis agens persolvendis in Sacello, ubi Sacramentum est expositum, postquam cohaerent ad *Caeremoniale Episcoporum* notaverat: „convenit, ut omnes tunc stent nudo capite et non sedeant, quod si . . . sedere Clerici cogantur, nunquam tamen caput tegant, *subdit*: Idem faciendum est ad omnes horas, etiam ad Missam, non sedere debent ad Hymnum Angelicum, Graduale, Alleluja, Sequentiam, Symbolum, Offertorium, Communionem et alia hujusmodi etc.“ Forte alicui videri poterit saltem ex decetia nedom in Choro adstantes, verum etiam et Celebrantem et Sacros Ministros stare debere et non sedere. *Ego tamen puto de solis in Choro adstantibus cl. Auctorem fuisse loquutum*; nam, ubi tractat de Missa solenni coram SSmo. Sacramento exposito, nihil prorsus quoad hanc rem adnotat. Caeterum privati Auctoris doctrina nequit coarctare dispositionem *Caeremonialis Episcoporum*.

7. Parum tamen id interest, si illa regula, quae non praetergreditur limites aliquis decetiae et majoris convenientiae, sit limitata ad Assistentes in Choro vel etiam extensa ad Celebrantem et Ministros. Utrisque communem esse non ambigimus, quae enim potior ratio, ut sedere possint ex quadam indulgentia et aequitate,

qui Chori occupant subsellia, et Celebrantes nequeant? Universalis certe praxis utrosque complectitur, et in more est ubique recepto, quod, exposito Sacramento, tam Psallentes, quam Celebrantes sedeant statutis a Rubrica temporibus, nunquam tamen sub ulla consuetudine aut praetextu caput tegant. Praxi cohaeret *Instructio*, quae, dum vetat sedem cameralem et oblongum scamnum adhiberi jubet, juxta S. R. C. Decreta, tapete ornatum cum postergali, et adhaeret limitationi seu indulgentiae admissae a *Caeremoniali*, aperte innuit standum esse potius praxi, limitationi et indulgentiae, quam eidem regulae. Neque arbitraris dispositionem *Instructionis* locum sibi vindicare solummodo in Missa, quae solemniter cantatur prima die pro Sacramenti expositione; nam, ut supra notavi, ea est per modum regulae, quam servari oportet quoad omnes Missas, quae eo triduo solemniter celebrantur, proindeque extenditur ad omnes, quae coram Sacramento celebrari contingat. Si alia fuisset mens, exceptionem haberemus expressam.

8. Quod si non licet Celebranti et Ministris Sacris uti sede coriacea et camerale, *multo minus licebit eam adhiberi a laicis hominibus, ut sunt Guardiani, Officiales, Deputati Sodalitatum et Congregationum saecularium, quibus conceditur usus tantum scamni cum postergali sine pulvinis et sine genuflexorio, decenti, sed laneo, non serico panno contacti extra Presbyterium*. Isthac autem regula generalis est et ad omnes extenditur Ecclesias cum saecularium tum regularium. Quamquam vero in nostra *Instructio* tantummodo agatur de iis, qui praesunt Confraternitatibus et Congregationibus laicorum, uno excepto Primicerio Praelato (dummodo incedat in habitu Praelatio, ut supra notavi-

mus et infra etiam videbimus), lex tamen latissime patet et comprehendit Magistratus, Governatores, Praesides locorum, imo etiam Barones et Dominos, saltem quoad locum extra Presbyterium et quasdam honorificentias, quae solis competunt Ecclesiasticis, juxta diversos eorum gradus. Praeter generale Decretum S. R. C. *13. Martii 1688* ab *Instructio* laudatum, innumera sunt alia relata. Ex his consequitur legem universalem esse et ad omnes Christiani Orbis Ecclesias extendi, non vigore *Instructionis*, quae pro solis Ecclesiis Urbis dicta est, sed vi Decretorum S. R. C. ac praesertim generalium *13. Martii 1688* et *22. Aprilis 1690*, quibus accessit auctoritas *S. M. Alexandri VIII*.

9. Notatu digna esse, ait *Cavalerius*, ea *Instructionis* verba: „in quei casi che assisteranno alle Messe e Vespri solenni, o che nel Presbyterio si celebri dal Clero alcuna funzione Ecclesiastica“, quae, juxta ejus opinionem, „restrictionem quamdam invehunt, quae inhibitionem ad casum non sacrae functionis non sinit extendi“, non video autem, curnam haec fingenda sit restrictio, quasi aliquis sit casus, in quo Guardiani et Officiales laicalium Sodalitatum queant locum occupare in Presbyterio ibique sedibus camerilibus uti. Ibi namque *Instructio* respicit circumstantias omnes, in quibus Sodalitates et laicales Congregationes, quibus juxta praelaudata Decreta addi possunt laici Praesides, locorum Domini, etc. Barones Ecclesiasticis functionibus interesse solent. Numquid in Ecclesiis ac signanter in Presbyterio aliquid profanum agitur, ut sedere liceat intra cancellos, sedibus camerilibus adhibitis, illos, quibus alias utrumque omnino est interdictum?

10. *Usus pulvini denegatur Officialibus Sodalitatum, Celebranti vero concedi potest, ut ex Caeremoniali*

lib. 2. cap. 3. docemur. Tandem Instructio locum assignat intus Presbyterium Sodalitatum Primiceriis a cornu Evangelii, quibus tamen non cameralis sedes, sed conceditur „un banco coperto di panno“, dummodo in habitu praelatitio intersint: secus, ut alias diximus, si vestem peculiarem et propriam Sodalitatis induant, sedere debent cum aliis extra Presbyterium et considerari ut laici, veluti etiam ut tales habentur, si qui ex Ecclesiasticorum ordine Officiales, Guardiani, Deputati sint, et accedant non in proprio ipsis convenienti habitu, sed in illo proprio Sodalitatis seu Congregationis. Ideo enim requiritur habitus praelatitius, ut sedere possit Primicerius in Presbyterio, quia per hunc a laicis distinguitur et Ecclesiasticis adnumeratur.

§. XXVI.

»Se però la struttura della Chiesa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio; in tal caso di necessità si ricorrerà a Noi, che col consiglio dei Signori Maestri di cerimonia Pontificie se gli concederà, che possa collocarsi il banco, come, sopra dei Guardiani dirimpetto in uno de' lati fuori del termine del Presbiterio.«

1. Isthæc sanctio est quaedam veluti declaratio præcedentis. Statutum in ea fuit, ut extra Presbyterium collocari debeat scamnum pro Guardianis, Officialibus, Deputatis Sodalitatum et Congregationum laicalium, quæ lex tanto est cum rigore servanda, ut nec relaxari aut moderari queat, etiamsi tanta sit Ecclesie angustia, talis structura, ut congruus locus pro eo collocando non reperitur. Quid igitur hoc in casu agendum? Num ab interventu abstinendum vel iis, quibus convenit, scamnum non apponendum, si intersint? Neutrum plane.

Provida Instructio idoneum parat remedium. Alius ab eo, qui conveniret, diversus seligendus est locus: nec tamen in arbitrio est, quod maxime inopportunum esset et latam aperiret abusibus viam. Si ea urgeat necessitas, deferenda est ad Emum. Urbis Vicarium, qui adhibito consilio ecclesiasticis caeremoniis Praepositorum, quid pro varietate circumstantiarum facto opus sit, agnoscens, eidem providebit. Opportunior erit locus „dirimpetto in uno delli lati fuori del termine del Presbiterio.“ Quæ verba perperam explicat Cavalarius: *In uno ex Presbyterii lateribus extra tamen Presbyterium ipsum.* Implicat namque in uno ex Presbyterii lateribus. Et: *extra Presbyterium;* latera quippe Presbyterii juxta genuinum verborum significatum non extra, sed intra Presbyterium sunt. Sensus igitur est, quod si nequeat lateraliter, ut moris est, apponi scamnum, permittitur, ut apponatur e conspectu Presbyterii vel prope illud vel a cornu Epistolæ vel a cornu Evangelii, sed extra septa, quibus clauditur, vel extra ejus limites, si septa lignea vel lapidea desint. Ex qua sanctione magis magisque confirmatur, quod nullus est casus, ob quem liceat intus Presbyterium locari scamnum pro laicis.

§. XXVII.

»Si proibisce espressamente agli Uomini, ed alle Donne di qualsivoglia stato, e condizione (eccettuata le Persone Regie, quando vi si trovano) l'entrare sotto qualsivoglia pretesto ad orare nel Presbiterio, o sia recinto dell'Altare, dove sta esposto il Venerabile, dovendo quel luogo esser occupato solamente dagli Ecclesiastici destinati al Ministero Divino, o all'assistenza dell'Orazione; il che si osserverà non solo nelle Chiese, dove ricorre l'esposizione ordinaria,

»ma anche in tutte le altre, dove per indulto Apostolico, o per altra legitima facoltà, occorre farsi l'esposizione, benchè per breve tempo, al che provvederanno li Superiori, o Sagrestani, col riparo delli banchi ancora bisognando. Inoltre ordiniamo, e comandiamo ai Rettori e Superiori tanto Secolari, che Regolari di qualsivoglia Chiesa, che, durante la detta esposizione, non ardischino di far portare rispettivamente qualsivoglia sorte di sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni sesso, grado, e condizione, sotto la pena di dieci scudi alli Rettori secolari da applicarsi ad usi pii, riservata la terza parte per l'accusatore; ed a Regolari della privazione della voce attiva e passiva, ed altre a nostro arbitrio.«

1. Hujusmodi etiam sanctio tamquam corollarium a præcedentibus consequitur. Jam supra notatum fuerat, interdictum esse laicis, etiam habitu alicujus Sodalitatis distinctis, ingredi septa Presbyterii et ad Altare accedere, ad effectum accendendi, extinguendi, aptandi, purgandi luminaria aut quidquam aliud agendi, quod necessitas exigit vel opportunitas: vidimus extra Presbyterium locandum esse scamnum pro iis Sodalibus, qui coram Sacramento genuflexi orationi vacare debent: animadvertimus tandem nec Guardianis, Officialibus, Deputatis laicalium Sodalitatum, ultra eadem septa progredi esse permissum, etiamsi Ecclesie structura non patiatur collocari pro eis scamnum in loco congruo. Multo ergo minus licebit laicis, cujusque gradus, conditionis, dignitatis sint aut sexus, ad Presbyterium accedere ibique immorari ad orandum. Quod si ex Concilii Romani statuto et S. R. C. Decretis, ut supra diximus ad §. 7, nec quoad Altaria id licet, dum ibi aut

Sacrificium offertur aut Divina Officia persolvuntur, sub gravissima Interdicti poena: essetne sine indignatione ferendum, quod laici et præsertim faeminae circumstarent intra septa Arae maximae, ubi solemniter est expositum Sanctissimum Sacramentum? Locus ille Sanctus est et solis Ecclesiae ministris patere debet vel ad orandum vel ad Sacra Mystera peragenda

2. Equidem antiquae disciplinae rigor nonnihil emollitus est. Non enim Ecclesiae partes, ut olim erant, ita sunt distinctae atque expositae, ut diversis hominum classibus separatim inserviant. Non sola tunc erat sexus distinctio, sed et diversa conditio, diversus status Consistentium, Poenitentium, Fidelium, Cathecumenorum etc. ad veteris rigidae disciplinae formam locum cuique ordini competentem exigebant. Aliquod tamen adhuc superest ejusdem disciplinae vestigium quoad Presbyterium, quia hoc a reliqua Ecclesia quodammodo dividitur et circumseptum cancellis, tamquam locus distinctus et separatus habetur, ita ut, præter eos, qui Altaris ministerio sunt addicti, aliis, scilicet cujusque gradus, sexus et conditionis laicis præclusus sit aditus, eo præsertim tempore, quo Sacra peraguntur. Verumtamen aliquæ, licet non ita frequentes, sunt Ecclesiae, in quibus vel propter angustiam vel propter structuram Arae maximae Presbyterium caret cancellis et quamvis limitibus aliquo modo circumscriptum, apertum tamen est. Provida Instructio huic incommodo occurrit, Rectoribus Ecclesiarum jubens, ut circum munimentum apponant oblongis scamnis, quorum ope Laicis impediatur ingressus. Et hoc in casu, si adsint alicujus Confraternitatis sodales, pro quibus parandum sit scamnum, dum ad orandum veniunt coram Sacramento exposito, hoc

apponendum erit citra provisorium mobile munimentum, ut servetur *Instructio* praescriptum, de quo agimus ad §. 9.

3. Regula autem isthaec praeceptiva est et omnino servanda, quin pro ejusdem fractione ullam valeat effugium aut praetextus. Nec ad solas expositiones solemnes pro Oratione quadraginta horarum et alias, quae cum aliqua celebritate fiunt et ad plures horas protrahuntur, coercetur; sed extenditur generatim ad omnes et quascumque, licet harum brevis duratio sit. Idcirco in legem peccant Rectores Ecclesiarum et Sacriarii Praefecti, si scamnis negligent claudere Presbyterii ambitum, ubi lapidea vel lignea septa desunt, sub obtentu, quod brevi durat expositio. Quod tamen intelligendum est de expositionibus publicis, pro quibus vel Sacramentum exponatur detectum vel velatum in Ostensorio sub baldachino; Apostolicum indultum seu legitima facultas intercedat, oportet. Forte enim ad praefatas, quae fiunt, dum aperto Tabernaculi Ostiolo, patet velata Pyxis, quin tamen extrahatur, tanto cum rigore extendenda non est regula de apponendis scamnis, loco stabilis munimenti; quamvis commendabile multum sit, si ita fiat: cavendum nihilominus est, ne Laici proxime ad Aram accedant, et limites Presbyterii licet aperti praetergrediantur. *Lex autem*, quae a Presbyterio arcet laicos, cujuscumque sexus, status, conditionis, gradus, dignitatis sint, excipit solummodo Regias Personas, quibus, si adsint, permittit, ut possint ingredi Presbyterium ibique immorari ad orandum. Hujusmodi exceptio satis superque demonstrat, nulla indulgentia utendum esse quoad reliquos. Cur autem Regiis Personis indultum id est, quod aliis, etsi sublimes dignitate fulgentibus, denegatur? Non una ratio

est; sed nostrum institutum non fert, ut de hoc diatribam instituamus, unum innuisse satis est, quod eadem ut Sacrae reputantur. Caeterum spartam hanc de arcendis laicis a Presbyterio illustrat *Cl. Catalanus ad Caeremoniale Episcoporum lib. 1. cap. 13. num. 13*, ubi magna cum eruditione demonstrat, quae fuerit antiqua Ecclesiae disciplina, quae sit ea, qua modo vivimus, quaeve esse debeat vigilantia Pastorum, ut removeantur, si qui irrepserunt abusus, neve novi introducantur. Cuncta ut colligamus, quae sparsim hac de re in *Instructio* habentur sub §§. 7, 9, 25, 26 et 27, summa horum haec est, quod nulla omnino potest esse causa, ob quam Laicis cujuslibet sexus et ordinis liceat, praesertim expositionis tempore, Presbyterium ingredi ibique immorari ad orandum.

4. Ecclesia locus est Orationis, et, dum preces fundimus coram Domino Dominantium, renunciandum foret commoditati, actu supplicii, gubus ad terram positus, Deum adorare et abstinere a sedendo opus esset; sed quia humanae infirmitati consulendum est, *tolerantur* scamna et sedes in Ecclesia, et utinam iisdem illi soli uterentur, qui sunt aut senio confecti aut infirmitatibus attriti aut habitu corporis imbecilles, nec proinde diu valent vel pedibus stare vel flexis gubus permanere! *Haec autem indulgentia locum habere nequit*, dum publice atque solemniter expositum est adorationi Fidelium SSimum Sacramentum. Ideo *Instructio* postremo jubet: „che durante la detta esposizione non ardischino di far portare rispettivamente qualsivoglia sorte di sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni grado, sesso, e condizione.“ Conveniens quippe non est, ut assistentes sedeant ob reverentiam tanto debitam Sacramento. Cur igitur

§. XXVIII.

»Non si terranno nelle Chiese dell' »esposizione anche particolari bacili »per l' elemosine, ne v' assisteranno »Religiosi, o altri Ecclesiastici, nem- »meno persone laicali per riceverle, »come nemmeno anderanno Chierici, »Confratri, Mandatari, o altre persone »questuando per la Chiesa. Molto »meno dovranno far ciò li poveri, »quali saranno per lo spazio di canne »dieci lontani dalla porta della Chiesa, »sotto le pene contenute nell' Editto »stampato a parte. Che perciò sarà »parimenti cura dei Superiori, e Sa- »grestani, e degli esecutori, che v' as- »sistano, il procurare, che non entrino »in Chiesa, ad effetto d' evitare la di- »strazione dei fedeli, che orano, po- »tendo li benefattori caritativi far le »limosine fuori delle Chiese, siccome »ordinò la San. Mem. di Clemente XI. »con special' editto, in cui si proibisce »ad ogni fedele dar nelle Chiese li- »mosine ai poveri.«

1. Ad hanc sanctionem pauca adnotat *Cavalerius*, quae opportunum videtur hic iisdem verbis referre: „Ad evitandam fidelium distractionem, quam causat facile intus Ecclesiam tempore cujusvis expositionis, *interdicitur eleemosynarum collectio sive mediis lancibus vel personis stantibus aut Ecclesiam percurrentibus*. Lex est rigidior pro pauperibus, quibus ingressus in Ecclesias causa quaestus pro quocumque ita prohibetur tempore, ut ad repellendam pertinacem illorum oportunitatem, quae vix legibus coerceri potest, speciali edicto cautum sit, ne fideles intra Ecclesiam iisdem eleemosynas elargiantur, extra Ecclesias vero per spatium decem cannarum ab Ecclesiae porta distantes stare praecipuntur, ne clamoribus et strepitibus Ecclesiam impleant et intus orantes fideles distrahant atque perturbent.“

Clericis psalentibus in Choro vel coram Sacramento Sacris Mysteriis adstantibus sedere permittitur et Laicis denegatur? Patet discriminis ratio; etenim in persolvendis Officiis sacrisque conficiendis Mysteriis diversus modus, juxta diversas actiones et preces, ordo sedendi, standi, genuflectendi ad Ecclesiasticum ritum pertinet, Clerici necessario haec munia debent obire, quae quandoque longius protrahuntur, nec omnes aequae ea corporis firmitate valent, ut diu possint erecti consistere et simul psalmos, hymnos aliasque ecclesiasticas preces canere, his consulendum erat; sed quia incongruum est, ut in Choro in eadem actione aliqui sedeant, dum alii stant, ideo, agendo de Divina Psalmodia coram Sacramento exposito, ad omnes extenditur indulgentia; dummodo tamen, ut vidimus, omnes: „non omittant saltem in signum reverentiae, delecto capite, existente SSmo. Sacramento super Altari, Divinis Officiis assistere.“ Hae tamen rationes non militant quoad populum confluentem. Quisque enim experiri debet suas vires et cuique liberum est, si diutius nequeat genuflexus permanere, ab Ecclesia discedere. Sedere namque, relate ad populum non ad ritum pertinent, sed ad commoditatem.

5. Adeo urget haec sanctio, ut legem poenalem adjunctam habeat, ne quis sibi det eandem infringere et quamvis ultra Romanos limites non extendatur, ratio tamen, cui innititur, generalis est et reverentiam Sacrae Eucharistiae debitam respicit. Reverentiam dico, quae eadem semper est, dum Sacramentum est expositum, *quocumque in loco talis fiat expositio*. Igitur si non *Instructio*, eadem tamen ratio plane evincit prohibitionem ad omnes et singulas Christiani Orbis Ecclesias esse extendendam.

2. „Quae cum de Ecclesiae collectoribus statuta minime sint, haud ambigo inferre primo, quod *extra occasionem expositionis* adhuc intra Ecclesiam juxta priscum Ecclesiae usum, ipsique coevum *feri valet eleemosynarum collectio* in favorem Ecclesiae, pauperum, animarum Purgatorii aliorumque, juxta temporum circumstantias et circumstantiarum exigentias, dummodo sine strepitu et cum modo fiat. *Secundo*: exposito autem ipso Sacramento fieri posse credimus et consueto modo commendari intra concionem, quae tunc temporis haberetur, hac tamen lege, ut mute fiat et non extendatur ultra concionis tempus. *Tertio*: addere nobis liceat, quod expositionis tempore non removeri mandantur eleemosynarum capsulae, si quae intus Ecclesiam permanenter habeantur, quinimo quod et apponi possunt ad ingressum Ecclesiae vel in alio congruo loco, dummodo nemo assistat, nec apponatur lances aliave vasa ex projectione denariorum apta fragorem edere. Mens enim sanctionis non est tunc temporis elargitionem eleemosynarum universim prohibere, sed solum eam, quae quomodocumque apta est interturbare fidelium preces, et hinc *quarto* subdimus, quod collectores hujusmodi nihil vetat haberi juxta Ecclesiae portam, licet non in distantia, pro pauperibus praescripta, dummodo ita se gerant tacite, ut inde nullus rumor vel perturbatio obveniat orantibus intra Ecclesiam.“ *Hactenus Cavalerius.*

3. Tametsi limitationes hujusmodi suam habeant vim, non sunt tamen ita ampliandae, ut sine casuum distinctione ubique et semper ad placitum locum sibi vindicare possint. Legem eludere non licet, et ubi non urgeat necessitas, servanda est regula. Concedam tamen aliquid de juris rigore esse laxandum favore illarum Eccle-

siarum, quarum opes impares sunt ad digne ac decenter illam solemnem functionem peragendam, quam propterea nequirent perficere, nisi identidem, urgentibus locorum ac temporum circumstantiis, aliquod sibi compararent subsidium a fidelium pietate. Verumtamen magna cum cautela id fieri oportet, cum ne distraherentur ab oratione fideles, tum ne aliquibus eleemosynarum collectio offensionem et scandalo sit. Idcirco ab ea quaeritanda intra Ecclesiae ambitum abstinendum et satius est id fieri silenter ad Ecclesiae januam, etiam in expositionibus minus solemnibus et particularibus, ad quas etiam extenditur *Instructio*. Nam hujus finis praecipuus est, quod nulla praebatur occasio fidelibus avertendi mentem et animam ab oratione. Eundem quoque modum tenendum esse reor, si conciones habeantur in hisce particularibus expositionibus (nam in Oratione quadraginta horarum, si Praesidium permissu breviter habeantur colloquia, nullo modo eleemosynae quaeritandae sunt). Possunt equidem concionatores excitare Fidelium pietatem ad elargitionem eleemosynae erogandae in Cultum Divinum, sed maxime expedit, ut simul adstantes moneant, *quod collectio fit ad Ecclesiae januam*. Nam si intra Ecclesiam fiat, vix ac ne vix quidem obtineri poterit, ut mute et sine aliquo strepitu fiat, quemadmodum vellet *Cavalerius*.

4. Quid de pauperibus dicam? Horum egestati succurrere magnum opus misericordiae est et meriti plenum: aliquorum tamen nimia refraenanda licentia est et multum incommoda petulantia, dum Ecclesiae religionem non veriti *per Templorum ambitum nec ullum dent debitae reverentiae loco sancto inditium, sed undique discurrunt, distrahentes et perturbantes ab oratione fideles. Provide idcirco Pontifices Summi, ut huic malo occur-*

rerent, jusserunt ne egenis liceret petere eleemosynam in Ecclesiis. S. Pius V. Constitutione Cum primum dat. 1. Aprilis 1556 §. 5 Ecclesiarum Rectoribus praecipit: „Pauperes quoque mendicantes seu eleemosynas petentes per Ecclesias tempore Missarum, Praedicationum aliorumque Divinorum Officiorum ire non sinant, sed eos ad valvas Ecclesiarum stare faciant sub poena etc.“, et Clemens XI. prius injunxit anno 1703 Concionatoribus, ut populo in Quadragesima annuntiarent majoris esse meriti sibi gratius non dare iisdem eleemosynam in Ecclesiis, sed in earumdem januis vel alibi. Deinde vero intelligens continuare nihilominus talem abusum, sub die 11. Julii ejusdem anni promulgare fecit, et in locis solitis Urbis et ad valvas omnium Ecclesiarum tam saecularium quam regularium sequens edictum: „Riconoscendosi, che tuttociò non sia stato bastate ad impedire le sudette questuazioni, la Santità di Nostro Signore etc. espressamente proibisce a tutti i fedeli dell' uno e dell' altro sesso di qualsivoglia stato, grado, condizione il dare limosina di qualsivoglia somma, benchè tenuissima a mendicanti in qualunque tempo dentro le Chiese, avvertendo, che quelli, che in esse faranno a poveri la limosina, non solamente per cagione delle sopraesprese circostanze non faranno alto meritorio, ma saranno positivamente colpevoli per avere, benchè indirettamente, cooperato alla irriverenza della Chiesa e ai disturbi e distrazioni delle preghiere, ed orazione de' devoti, ed anche per aver trasgredito li premurosi commandamenti di Sua Santità, che hanno per unico oggetto la riverenza, il decoro e la quiete, che per divino precetto sono dovuti ai sagri Tempi.“ Hujusmodi edictum pluries fuit confirmatum, praesertim vero a Cardinali Caracciolo, Pro-

Vicario, die 13. Augusti 1716, et a Cardinali Paracciano, Vicario, die 23. Septembris 1718, a quo ampliatum multipliciter fuit, ut radicitus evelleretur abusus.

5. Porro haec nostra Instructio ad observantiam revocat legem edictalem San. Mem. *Clementis XI.* de eleemosynarum elargitione in Ecclesiis vitanda: „potendo li Benefattori caritativi far le limosine fuori delle Chiese, siccome ordinò la San. Mem. di Clemente XI. con speciale editto, in cui si proibisce ad ogni fedele dar nelle Chiese limosine a poveri.“ Quod si generaliter id est interdictum, ne religioni inferatur detrimentum, multo magis esse debet, dum in throno patet Augustissimum Sacramentum, in cujus adoratione omnes circumstantes unice debent esse intenti. Quamobrem, ut vidimus, et alia etiam jubet *Instructio*, quae eundem finem habent, removendo scilicet quamlibet distractionis et perturbationis occasionem. Quoniam vero nedum turbari possunt fideles a pauperibus stipem intus Ecclesiam quaerentibus, verum etiam ab eorum vocibus et clamoribus, si prope adstarent, consulto hos arcet *Instructio* „per lo spazio di dieci canne lontani dalla porta della Chiesa.“ Forte non semper, non ubique haec servari poterit distantia (optandum tamen et curandum, ut servetur), studeant saltem Ecclesiarum Rectores, quod eo in loco pauperes sint, unde eorum voces usque ad Ecclesiam non perveniant.

§. XXIX.

»Si avverte, che non termini l'Orazione in una Chiesa, se non che dopo che sarà principiata nell'altra, e ciò si osserverà da qualunque Chiesa benchè Basilica e Collegiata, o in qualsivoglia modo privilegiata.«
Nihil in hac sanctione occurrit notatu dignum. Per eam consultum est